חוברת הכנה לתוכנית מחוננים ומצטיינים של משרד החינוך

"מפתח חשוב להצלחה הוא **ביטחון עצמי**, מפתח חשוב לביטחון עצמי הוא **הכנה**"

כיתה ב - שלב ב

מה הספר מכיל:

- ✓ המלצות וטיפים
- ✓ 3 תרגולים מילוליים
- ✓ 3 תרגולי חשבון
- ✓ 3 תרגולי חשיבה צורנית
- ✓ 3 מבחנים לדוגמא

© כל הזכויות שמורות, אין להפיץ ולפרסם לשימוש אישי או מסחרי.

חוברת הכנה לתוכנית מחוננים ומצטיינים של משרד החינוך

© סמארטי מבית היוצר בית ספר לחיים

אין להעתיק, לשכפל, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשדר, או לקלוט ספר זה או חלקים ממנו בשום צורה ובשום אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני לכל מטרה שהיא ללא אישור כתוב מהיוצרים. שימוש מסחרי בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט, אלא באישור מפורש של היוצר.

הערות ותגובות התקבלו בברכה כאן: contact@smarti-kids.co.il

ניתן להזמין את החוברת כאן: https://www.smarti-kids.co.il/shop/book

© כל הזכויות שמורות, אין להפיץ ולפרסם לשימוש אישי או מסחרי.

תוכן עניינים

חוברת הכנה לתוכנית מחוננים ומצטיינים של משרד החינוך 1
הקדמה להורים 4
המלצות וטיפים להורים 7
טִיפ 1 10
פֶּרֶק מִילוּלִי 9
מִילוּלִי 1 – מָה הַקֶּשֶׁר בֵּין הַמִּילִים? 11
טִיפ 2 17
מִילוּלִי 2 – מֶהֶן הַמִּלִּים הַחֲסֵרוֹת בְּמִשְׁפָּט? 18
טִיפ 3 23
מִילוּלִי 3 – שְׁאֵלוֹת מִלּוּלִיּוֹת וְיֶדַע כְּלָלִי 24
פֶּרֶק חֶשְׁבּוֹן 29
טִיפ 4 30
חֶשְׁבּוֹן 1 31
טִיפ 5 42
חֶשְׁבּוֹן 2 43
טִיפ 6 54
חֶשְׁבּוֹן 3 55
פֶּרֶק חֲשִׁיבָה צוּרָנִית 66
חֲשִׁיבָה צוּרָנִית 1 67
חֲשִׁיבָה צוּרָנִית 2 75
חֲשִׁיבָה צוּרָנִית 3 83
פֶּרֶק סִימוּלַצְיוֹת 91
סִימוּלַצְיָה 1 92
סִימוּלַצְיָה 2 111
סִימוּלַצְיָה 3 131

© כל הזכויות שמורות, אין להפיץ ולפרסם לשימוש אישי או מסחרי.

הקדמה להורים

הורים יקרים,

תודה שבחרתם בנו ללוות את ילדיכם במסע ההכנה לקראת מבחני הקבלה לתוכנית המחוננים והמצטיינים של משרד החינוך.

מדובר בצעד חשוב ומרגש, שמטרתו לאפשר לילדים למצות את יכולותיהם ולהגיע הכי רחוק שאפשר – בדרך חווייתית, מאתגרת ומותאמת לגילם.

מבחני הקבלה נועדו לאתר ילדים בעלי יכולות קוגניטיביות גבוהות ולהשקיע בהם תוספת תקציב משמעותית – אותם ילדים שמדינת ישראל מבקשת לזהות ולטפח במסגרת תוכניות ייעודיות, הכוללות העשרה, העמקה ותמיכה מיוחדת.

בכל שנה נבחרים כ–5%–7% מהתלמידים (מחוננים ומצטיינים), על סמך מבחנים פסיכוטכניים, אשר נבנים במטרה לזהות כישורים שונים כמו חשיבה לוגית, יצירתיות, תפיסה מרחבית ועוד.

אנחנו כאן כדי להפוך את תהליך ההכנה להזדמנות חיובית ללמידה, סקרנות והעצמה.

נושאי הבחינה

מבחני המיון לתוכניות המחוננים כוללים מגוון רחב של נושאים פסיכוטכניים, שמחולקים לשלוש קטגוריות עיקריות:

שפה והיגיון	חשבון	חשיבה צורנית
1. אוצר מילים.	1. פעולות חיבור, חיסור, כפל וחילוק.	1. אנלוגיות.
2. הסקת מסקנות.	2. נעלמים.	2. סדרות.
3. אינטליגנציה רגשית.	3. אנלוגיות מספריות.	3. מטריצות.
4. אנלוגיות מילוליות.	4. שאלות מילוליות.	4. ראיה מרחבית.
5. השלמת משפטים.	5. גיאומטריה (מושגים).	5. דמיון.
6. קשרים בין מילים.	6. שברים.	6. עוד.
7. הבנת הנקרא.	7. סדרות מספרים.	
8. ידע כללי.	8. עוד.	
9. עוד.		

ראוי לציין כי למרות ריבוי הנושאים האפשריים לבחינת יכולות קוגניטיביות, בפועל מבחני הקבלה מתמקדים רק בחלק מהם. משרד החינוך נוהג לשלב נושאים שהופיעו בשנים קודמות, ולעיתים מוסיף הפתעות — שאלות מסוג חדש או מבנה מעט שונה[1].

רק במקרים חריגים (כגון תקופת קורונה או מלחמה), מפורסם מיקוד לקראת המבחנים. בשגרה, אין מידע מקדים רשמי, ולכן אנו בוחרים להתמקד בהכנה מקיפה, מתוך ניסיון והיכרות מעמיקה עם מבנה המבחנים לאורך השנים.

[1] בנוסף, ייתכנו שאלות פיילוט במבחן עצמו אשר לא ישפיעו על הציון בפועל לטובת קבלת החלטות בעתיד.

© כל הזכויות שמורות, אין להפיץ ולפרסם לשימוש אישי או מסחרי.

יש עוד המון מידע שיכול לעניין אתכם כהורים — אבל כדי לשמור על מיקוד ויעילות, נתחיל בשאלה אחת שחוזרת על עצמה פעמים רבות:

<u>האם ההכנה למבחן משפרת את הסיכוי להתקבל לתוכניות?</u>

לא פעם ולא פעמיים שמענו את המשפט "*ילד מחונן לא צריך להתכונן לקראת המבחן*" ובמקום לענות על כך. נספק לכם את ההתייחסות הרשמית של משרד החינוך.

משרד החינוך **אינו מעודד** הכנה ייעודית למבחני האיתור למחוננים, ונציגים באגף המחוננים אף טוענים כי אין בכך צורך. עם זאת, טענה זו לא נבדקה על ידי המשרד ולא נתמכת בנתונים מחקריים מטעמו.

לעומת זאת, בדו"ח מחקר של הכנסת משנת 2017[2] שנערך לבקשת חברת הכנסת יפעת שאשא ביטון, עלו בין היתר הנקודות הבאות:

- *"**קורסי הכנה גורמים לאי-שוויון בין ילדים שיכולים לקבל הכנה** (מפני שלהוריהם יכולת כלכלית) ובין ילדים שאינם יכולים לקבל הכנה כזאת"*
- *"קורסי ההכנה מחטיאים את המטרה – איתור תלמידים שיש בהם יכולת המוגדרת מחוננות באופן טבעי. **קורסי ההכנה גורמים לעיוות בתוצאות מבחני האיתור**: חלק מהילדים שמתקבלים לתוכניות עקב הכנה, **ייתכן שלא היו מתקבלים בלעדיה**..."*
- *"ההשתתפות בקורסים מסוג זה נפוצה יותר בערים מרכזיות וגדולות (כגון הוד השרון ותל אביב) מאשר ביישובי פריפריה"*

כלומר **הדוח המחקרי** של מכון המחקר סותר את טענות משרד החינוך[3].

כארגון שעוסק בהכנה למבחנים (ואכן לא אובייקטיבי 😅) אנחנו מאמינים שבכל תרחיש חדש בחיים מומלצת הכנה – בין אם זו הליכה ראשונה לבית הספר לבד, ובין אם זה מבחן קבלה מאתגר — כדאי לבוא מוכנים.

המוטו שלנו פשוט:

*"מפתח חשוב להצלחה הוא **ביטחון עצמי**, מפתח חשוב לביטחון עצמי הוא **הכנה**"*

ולכן כחלק מההכנה אנחנו משתדלים לספק לילד תחושת מסוגלות ויכולת.

[2] מרכז המחקר והמידע של הכנסת, "איתור תלמידים מחוננים במערכת החינוך", עמודים 33-32

[3] סביר כי אותם נציגים במשרד החינוך טוענים כי אין צורך להתכונן למבחן כדי "לפטור" את עצמם מן הצורך להתמודד באפליה מובנית בין הילדים שמתכוננים לבין אלא שלא מתכוננים.

© כל הזכויות שמורות, אין להפיץ ולפרסם לשימוש אישי או מסחרי.

אנחנו לא מאמינים שההכנה משנה את מנת המשכל של הילד[4] — אבל היא כן יכולה לעזור לו **לבטא אותה בצורה מיטבית** בזמן אמת. לכן אנו מתמקדים בשני היבטים מרכזיים:

- **היכרות מוקדמת עם תנאי המבחן:**
הכניסו את עצמכם לנעלי הילדים, מבחן הקבלה שונה מהמבחנים שהם מכירים, בין היתר ב:
  - מבנה המבחן: מבחן עם אפשרויות בחירה לפתרון, סימון תשובות ב-X על דף המבחן, דפי טיוטה במבחן עצמו ועוד.
  - סביבה זרה: מבחנים שלא מבוצעים בביתה (שלב ב'), להתכונן לשאלות שלא תלויות בידע, בוחנים חיצוניים ולא המורים בבית הספר.
  - מבחן מאתגר: לחץ וניהול זמנים, תיעדוף שאלות, שאלות כמעט בלתי פתירות, דילוג על שאלות, אלימינציה של תשובות.
  - אתגרים נוספים: ציפיות קבלה לתוכנית הילד והסביבה.

כל אלה עלולים ליצור בלבול או תסכול — והיכרות מוקדמת מצמצמת את הסיכוי להחמצות מיותרות.
- **התמודדות עם תנאי המבחן המאתגר:**
כאשר ילד נתקל בסוג שאלה חדש לראשונה תחת לחץ — ייתכן שיבזבז זמן יקר רק על להבין מה בכלל רוצים ממנו. חשיפה מוקדמת לשאלות לא מוכרות יוצרת "חיסון קוגניטיבי": הילד מפתח גמישות מחשבתית, מסוגלות וביטחון להתמודד גם עם אתגר לא מוכר וחדש וגם עם כשלונות.

<u>כמה מילים עלינו</u>

מאחורי **סמארטי** עומד חזון רחב ועמוק יותר מהכנה למבחן בודד. אנחנו רואים בעצמנו חלק ממהלך גדול יותר: הקמה של **"בית ספר לחיים"** מיזם שמטרתו להעניק לילדים כלים אמיתיים ופרקטיים להצלחה בחיים.

החזון שלנו כולל הכשרה וההעצמה של ילדים במגוון תחומים: לימודיים, כלכליים, בריאותיים, חברתיים ורגשיים. כפי שאנו רואים זאת, מערכת החינוך כיום אינה מעניקה לילדים את ההכנה הנדרשת לחיים הבוגרים, ופה בדיוק אנחנו שואפים להשלים את החסר.

תוכנית המחוננים והמצטיינים של משרד החינוך היא צעד חשוב בכיוון הנכון — אבל לדעתנו, היא לא צריכה להיות מנת חלקם של מעטים בלבד. אנחנו מאמינים שכל ילד וילדה בישראל ראויים להזדמנות לפתח את היכולות שלהם, ולהתכונן לעולם המורכב, המשתנה והמרתק של המאה ה–21.

בהצלחה,

צוות בית ספר לחיים

[4] בטווח הארוך ישנם טענות כי ניתן לשפר אך בטווח קצר לא סביר.

© כל הזכויות שמורות, אין להפיץ ולפרסם לשימוש אישי או מסחרי.

<u>המלצות וטיפים להורים</u>

אין ספק שמדובר **באחת מהתחנות המשמעותיות והמוקדמות ביותר** שיכולות להשפיע על כיוון חייו של ילד — נקודת מבחן שעשויה לפתוח בפניו הזדמנויות רבות. זה אולי קצת מלחיץ, ואולי גם מרגש מאוד, אך בתוך כל זה חשוב לזכור דבר פשוט:

ילדים הם ילדים והם יתנהגו כמו ילדים!

לכן, הדרך שבה אתם ההורים בוחרים לגשת לתהליך ההכנה, עשויה להשפיע לא פחות מהמבחן עצמו.

חשוב למצוא את דרך המלך, מצד אחד לעזור לילד להתכונן ולתת את המיטב ומצד שני להימנע מלחץ מיותר שעלול לפגוע בתחושת הביטחון והמסוגלות שלו.

הרשו לנו להציע כמה טיפים שיכולים לעזור לכם ללוות את הילד או הילדה בגישה בריאה ומאוזנת:

- **הפחתת הלחץ**

התחילו את ההכנה כשמונה שבועות (בחודשיים) לפני מועד הבחינה. הכנה מוקדמת תאפשר קצב נינוח, תקטין את תחושת הדחיפות ותסייע לילדים להגיע רגועים ומוכנים יותר ליום המבחן.

- **לעשות את הטוב ביותר**

יש לכם הזדמנות להעביר מסר משמעותי לילדים במהלך התקופה הקרובה והוא שהם לא תמיד יצליחו במה שהם רוצים להשיג אבל הם יכולים לתת את הכי טוב שלהם וזה מה שחשוב! – לפי דעתנו שיעור זה לחיים חשוב יותר מתוכנית המחוננים עצמה.

- **הילדים שלכם מוכשרים**

מבחני המחוננים בודקים רק חלק מהיכולות שמרכיבות מחוננות. הם אינם מזהים כישורים כמו אינטליגנציה רגשית, מוזיקלית או יצירתיות. לכן, גם אם ילדכם לא יתקבלו, אין בכך כדי להעיד דבר על ערכם או כישרונם שהבחינה לא נבנתה באופן שתזהה את סוג המחוננות של ילדיכם.

- **בשלות נפשית**

לא כל הילדים מוכנים רגשית למבחן בכיתה ב'. אם אתם מרגישים שהילד או הילדה עדיין אינם בשלים, אפשר לשקול לגשת למבחן בכיתה ג' — רמת המבחן קצת יותר קשה אך הילדים יהיו יותר בשלים להתמודדות מול האתגר[5].

[5] למרות טיפ זה, שימו לב כי ייתכן שהילדים יוכלו לגשת גם בכיתה ב' וגם בכיתה ג' (במקום בכיתה ד') תלוי במדיניות משרד החינוך לאותה תקופה.

© כל הזכויות שמורות, אין להפיץ ולפרסם לשימוש אישי או מסחרי.

- **איך מתמודדים עם תוצאות נמוכות**

במהלך התרגולים, טבעי שהילדים יתקלו בשאלות קשות ולעיתים גם יתייאשו. עודדו אותם וזכרו שהמבחן הוא ביחס לתוצאות ילדים אחרים (בדיוק כמו הפסיכומטרי) — ולא כל שאלה חייבת להיפתר. העיקר הוא להתאמץ, ללמוד ולשפר.

- **הכנה מאוזנת עדיפה על הכנה מוגזמת**

אין טעם "להעמיס" הכנות רבות וציפייה לעלייה קיצונית ב-IQ. במקום זאת, התמקדו בהכנה סבירה שמחזקת את הביטחון, את ההיכרות עם סוגי השאלות ואת ההתמודדות עם הפתעות.

- **ומה אם הילד לא רוצה?**

אם הילד מתנגד בתוקף להתכונן, אין טעם להפעיל לחץ כי בדרך כלל האפקט שלילי. תוכנית המחוננים והמצטיינים היא אומנם תוכנית מרתקת ומעניינת אך גם מאתגרת ודורשת התמדה ורצון של הילד ולכן מיועדת בעיקר לילדים שמביעים עניין, התמדה וסקרנות. נסו להצית עניין — למשל דרך חברים אחרים שמתכוננים, או דרך נושאים שמסקרנים אותו.

אימוץ הגישה הנכונה, לצד תרגול חכם וממוקד, יכולים לעשות את כל ההבדל. ניסינו לתמצת את עיקרי הדברים כאן, כדי להפוך את ההכנה לחוויה חיובית ומשמעותית — עבורכם ועבור ילדיכם.

אם אתם מעוניינים להמשיך לקבל עדכונים, טיפים וחדשות שוטפות בנושא מבחני המחוננים והמצטיינים – נשמח להזמין אתכם להצטרף לערוץ ה-WhatsApp שלנו, פתחו מצלמה וכוונו אותה לQR קוד שלפניכם:

הערוץ מיועדת להורים שמתעניינים בתהליך ההכנה, בשינויים הצפויים, ובשאלות נפוצות שעולות לאורך הדרך.

בהצלחה רבה!

צוות סמארטי

© כל הזכויות שמורות, אין להפיץ ולפרסם לשימוש אישי או מסחרי.

פֶּרֶק מִילּוּלִי

© כל הזכויות שמורות, אין להפיץ ולפרסם לשימוש אישי או מסחרי.

🧠 טִיפ 1

שָׁלוֹם יְלָדִים יְקָרִים!

בְּכָל פַּעַם שֶׁתִּתְפַּגְּשׁוּ סִימָן כָּזֶה – 🧠 – תִּדְעוּ שֶׁזֶּה **טִיפ חָכָם** שֶׁיַּעֲזוֹר לָכֶם לְהִתְכּוֹנֵן לַמִּבְחָן וְלִצְבֹּר יוֹתֵר נְקֻדּוֹת!

טִיפ 1 – אִם לֹא יוֹדְעִים... מְנַחֲשִׁים!

אִם לֹא יוֹדְעִים מָה הַתְּשׁוּבָה – **בְּדַאי לְנַחֵשׁ!**

בְּכָל שְׁאֵלָה יֵשׁ 4 אֶפְשָׁרוּיוֹת. תָּמִיד יֵשׁ רַק תְּשׁוּבָה אַחַת נְכוֹנָה. אִם לֹא תְּסַמְּנוּ כְּלוּם – לֹא תְּקַבְּלוּ נְקוּדוֹת.

אֲבָל! אִם תְּנַחֲשׁוּ אֶת הַתְּשׁוּבָה – **יֵשׁ סִיכּוּי שֶׁתִּתְפַּגְּעוּ נָכוֹן וּתְקַבְּלוּ נְקוּדוֹת!**

אָז תָּמִיד תָּמִיד – **סַמְּנוּ תְּשׁוּבָה, גַּם אִם אַתֶּם לֹא בְּטוּחִים!**

📚נַסּוּ תַּרְגִּיל:

אֵיזוֹ מִן הַמְּדִינוֹת הַבָּאוֹת אֵינָהּ חֲבֵרָה קְבוּעָה בְּמוֹעֲצַת הַבִּטָּחוֹן שֶׁל הָאו"ם?

1. סִין
2. גֶּרמַנְיָה
3. רוּסְיָה
4. בְּרִיטַנְיָה

✏️תִּרְשְׁמוּ אֶת הַנִּחוּשׁ שֶׁלָּכֶם כָּאן: _____

אַחַר כָּךְ, תְּבַקְּשׁוּ מֵאִמָּא אוֹ אַבָּא לְחַפֵּשׂ אֶת הַתְּשׁוּבָה הַנְּכוֹנָה בָּאִינְטֶרנֶט – הִצְלַחְתֶּם לְנַחֵשׁ נָכוֹן?

📌טִיפ לַסּוֹף:
לִפְנֵי שֶׁאַתֶּם מְסַיְּמִים פֶּרֶק – תִּבְדְּקוּ שֶׁלְּכָל הַשְּׁאֵלוֹת יֵשׁ תְּשׁוּבָה מְסֻמֶּנֶת. לֹא מַשְׁאִירִים שְׁאֵלָה רֵיקָה🎯 !

© כל הזכויות שמורות, אין להפיץ ולפרסם לשימוש אישי או מסחרי.

מִילוּלִי 1 – מָה הַקֶּשֶׁר בֵּין הַמִּילִים?

שָׁלוֹם תַּלְמִידִים,

לִפְנֵיכֶם הוֹרָאוֹת כְּלָלִיּוֹת:

- מֻשָּׁךְ זְמַן תִּרְגּוּל – **12** דַּקוֹת.
- בְּכָל הַשְׁאֵלוֹת עֲלֵיכֶם לִבְחוֹר אֶת הַתְּשׁוּבָה הַנְּכוֹנָה מִבֵּין 4 אֶפְשָׁרוּיוֹת.
- עֲלֵיכֶם לִכְתֹּב **X** בַּמִּשְׁבֶּצֶת שֶׁלְיַד הַתְּשׁוּבָה שֶׁבְּחַרְתֶּם בְּעִפָּרוֹן בִּלְבַד.
- חָשׁוּב לְהַקְפִּיד לִרְשֹׁם אֶת הַ-**X** בְּצוּרָה בְּרוּרָה.
- אִם תִּרְצוּ לְשַׁנּוֹת אֶת הַתְּשׁוּבָה שֶׁבְּחַרְתֶּם, תּוּכְלוּ לִמְחוֹק בְּעֶזְרַת מָחַק אֶת הַ-**X** שֶׁכְּתַבְתֶּם וְאָז לִכְתֹּוב **X** לְיַד הַתְּשׁוּבָה הַנְּכוֹנָה.
- אִם תִּרְצוּ לִכְתֹּב חִשּׁוּבִים אוֹ שְׁלַבִּים בַּפִּתְרוֹן, תּוּכְלוּ לַעֲשׂוֹת זֹאת עַל גַּבֵּי דַּפֵּי הַמִּבְחָן. אֶפְשָׁר לִכְתֹּב בְּכָל מָקוֹם עַל הַדַּף, מִלְּבַד בַּחֵלֶק הַיְמָנִי שֶׁלּוֹ, כִּי שָׁם כּוֹתְבִים רַק אֶת סִימּוּן הַתְּשׁוּבוֹת.

בְּהַצְלָחָה!

© כל הזכויות שמורות, אין להפיץ ולפרסם לשימוש אישי או מסחרי.